

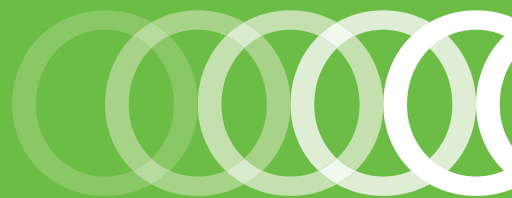
KULTŪRAS NORISES
KĀ PILSONĪSKO LĪDZDALĪBU
VEICINĒŠIS INSTRUMENTS

PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS
ĀBĒCĒ

noderīgu vārdu krājums
jauniešiem un pedagogiem

www.latvijasskolassoma.lv

Materiāls tapis Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) projekta "Kultūras norises kā pilsonisko līdzdalību veicinošs instruments" ietvaros.

Projekts 4.2.3.3/1/25/I/002 "Kultūras norises kā pilsonisko līdzdalību veicinošs instruments" tiek līdzfinansēts no Eiropas Savienības līdzekļiem un tiek īstenots no 2025. gada 1. jūlija līdz 2029. gada 31. decembrim. Projekta kopējās attiecināmās izmaksas ir 1 758 911 EUR, no kurām 1 495 074 EUR ir Eiropas Sociālā fonda Plus finansējums, bet 263 837 EUR – valsts budžeta līdzfinansējums.

Materiāla autore – Anda Vaičekone
Satura redaktore – Aija Tūna
Dizains: Ervīns Elliņš / www.freakart.lv

© Latvijas Nacionālais kultūras centrs, 2026

Bieži vien runāt, lasīt un pat domāt par demokrātiju, pilsoniskumu un līdzdalību apgrūtina nevis tas, ka temats būtu garlaicīgs, bet gan tas, ka vārdi ir svešādi.

Trakāk, ja sāk šķīst, ka tie ir domāti kādam citam, ne mums. Ne skolēnam, kurš sēž klasē un domā par pavisam citām lietām. Ne pedagogam, kurš jau tā žonglē ar desmitiem uzdevumu katru dienu. Un tomēr tieši šie vārdi apraksta kaut ko ļoti konkrētu – to, kā mēs dzīvojam kopā, kā pieņemam lēmumus un kā rūpējamies cits par citu.

Termini, kas parādās projektos, dokumentos un diskusijās, var likties sarežģīti vai pat atrauti no ikdienas. Un, kad vārdi kļūst nesaprotami, arī idejas, ko tie izsaka, paliek kaut kur tālu. Būtībā darba tapšanas pamatmērķis ir mazināt distanci starp to, ko mēs domājam, jūtam, kas mums traucē vai ir vajadzīgs un to, kā to nosauc – pieaugušo, profesionāļu vai kādā citā svešvalodā.

Pilsoniskās līdzdalības "ĀBĒCē" ir veidota kā palīgs gan jauniešiem, gan pedagogiem, gan jebkuram interesei skartajam. Tās mērķis nav apkopot definīcijas, kas jāzina no galvas, vai pārvērst pilsoniskumu par vēl vienu mācību priekšmetu. Šis ir mūsu mēģinājums palīdzēt, lai katrs justos drošāk sarunājoties par savām attiecībām ar sabiedrību, demokrātiju un savu vietu tuvākajā kopienā un lielajā 21. gadsimta pasaulē.

Katrs "ĀBĒCē" iekļautais vārds vispirms tiek skaidrots vienkāršā valodā, cenšoties atklāt galveno vēstījumu. Dažviet skaidrojums papildināts ar kontekstuālu piemēru no reālās dzīves. Arī refleksiju rosinošie jautājumi sākotnēji var šķīst pār mēru sarežģīti, bet vārdi iegūst jēgu tikai tad, kad sāk tos attiecināt uz sevi, savu pieredzi un apkārtni.

Šī "ĀBĒCē" nav pilnīgs vai noslēgts saraksts, jo mainās valoda, mainās sabiedrība un parādās arī jauni jēdzieni.

Tā ir aicinājums domāt, papildināt, diskutēt un būt drosmīgiem.

Ja kāds vārds šeit trūkst, kāds skaidrojums liek padomāt citādi vai rodas vēlme kādu jautājumu paplašināt, tas jau ir labs sākums sarunai.

Anda Vaičekone

ESF+ projekta "Kultūras norises kā pilsonisko līdzdalību veicinošs instruments"

Mērķgrupu iesaistes koordinatore

Pilsoniskās līdzdalības "ĀBĒCē" autore

Ņemot par ceļamaizi bieži dzirdēto atziņu, ka “būt par pilsoni – tas ir ceļojums, nevis galamērķis”, mēs varam teikt, ka esam satapušies ceļojumā. Doties ceļojumā ir lieliski, bet tajā neiztikt bez jauniem, sākotnēji sarežģītiem vārdiem – gan par to, kā vadīt savu dzīves kuģi, laivu, velosipēdu vai ko nu tajā brīdī izmantojam, gan par mūsu attiecībām ar citiem cilvēkiem, sadarbojoties, veidojot noteikumus un ievērojot tos – tāpat par to, kā darbojas demokrātija. Un vistīcāmāk tur bieži vien parādīsies vārds “projekts”. Lai būtu projekts, skaidri jāzina, ko vēlies darīt, kāpēc tas jā dara, ar ko kopā to darīsi un kāds būs rezultāts. Un tad – kopā jā dara.

Šis ceļojums notiek, pateicoties Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) projektam "Kultūras norises kā pilsonisko līdzdalību veicinošs instruments", kura īstenošana sākas 2025.gada nogalē. Projekta ideju un pieteiktās tēmas aktualitāti uz jaunajām mājvietām - Latvijas Nacionālo kultūras centru ar Kultūras ministrijas atbalstu pūrā līdzī atnesa Latvijas valsts simtgades programmas ietvaros dzimusī “Latvijas skolas soma” – unikāla dāvana visiem Latvijas skolēniem. Programma “Latvijas skolas soma” ir kā burvju vērdivš – tā nav vienā reizē iztērējama, bet katrā mācību semestrī no jauna piepilda skolu dibinātāju maciņus, lai lieli un mazi skolēni var katru semestri pieredzēt vismaz vienu kultūras notikumu, jo kultūras notikumi ne vien iepriecina, bet arī rosina domāt, kļūt vērtīgākiem, papildināt radušos ideju vai priekšlikumu, diskutēt, aizstādot kaut ko jaunu vai senatnes lādē atrastu un arī šodien noderīgu.

Kultūra ir brīvās domas telpa, tāpēc tā drīkst uzdot arī nepatīkamus jautājumus un būt kritiski neērta. Kultūra bieži pirmā sajūt, ja demokrātijā kaut kas nedarbojas. Mākslinieki formulē un katrs saviem izteiksmes līdzekļiem izceļ to, ko sabiedrība vēl nespēj pateikt. Nu, piemēram, literatūra un teātris reaģē ātrāk nekā politiskās runas, savukārt humors signalizē par bailēm vai cinismu. Tā notīs, krāsās, kustībās, grāmatu lappusēs ieslēptajos zemtekstos kultūra mudina būt drosmīgiem, mācoties būt vienlaikus iederīgam un īpašam savā klasē, skolā, kopienā un pasaulē. Tā mēs pamazām kļūstam par aizvien labākiem pilsoņiem.

Lai nu kā, bez burtiem un vārdiem tomēr neiztikt, tāpēc sākam atkal no gala, pie viena atceroties, ka ikviena Ābece ir gan nopietns mācīšanās palīgs, gan rotaļu biedrs. Arī šī var būt jūsu sabiedrotāis daudzu zināmu spēļu pielāgošanai. Un tad kādā brīdī jūs pēkšņi sapratīsiet, ka “grūtie vārdi” ir pavisam labi saprotami, kļūstot par darbarīkiem un atslēgām uz taisnīgāku un mierīgāku dzīvi. Ko mūsu Ābecē liksim pie burta Z?

Zvaigznes - mūsu pieminēklā trīs zvaigznes, kas no augšas pieskata, lai mums lejā būtu kārtīga un demokrātiska dzīvošana.

Aija Tūna, Dr. Paed.

Kultūrizglītības programmas “Latvijas skolas soma” vadītāja

Projekta eksperte stratēģiskās attīstības un starpnozaru sadarbības jautājumos

A

ATBILDĪBA ←

apziņa, ka mūsu rīcībai ir sekas un ka mēs esam atbildīgi par saviem lēmumiem.

Demokrātijā atbildība nozīmē ne tikai ievērot noteikumus, bet arī piedalīties taisnīgu noteikumu radīšanā un domāt par to, kā mūsu rīcība ietekmē vai var ietekmēt citus cilvēkus un sabiedrību kopumā.

Par ko Tu savā skolā vai kopienā jūties atbildīgs?

Un kādas ir Tavas atbildības pašam pret sevi un Tavā ģimenē?

↓ APROBĀCIJA

jaunas idejas vai metodes izmēģināšana praksē, lai saprastu, vai tā darbojas.

Projektā tas var nozīmēt, ka skolās tiek izmēģinātas jaunas metodes, kā dziļāk izprast kultūras norises, kas palīdz skolēniem vairāk iesaistīties sabiedrības dzīvē.

Vai Tu kādreiz esi piedalījies kaut kā jauna - idejas, metodes vai projekta - izmēģināšanā?

AKTĪVS PILSONIS

cilvēks, kurš interesējas par sabiedrībā notiekošo un piedalās tās veidošanā, piemēram, iesaistās iniciatīvās, diskutē vai palīdz kopienai.

Kā Tu vari būt aktīvs pilsonis savā skolā vai pilsētā?

B

BALSOŠANA

veids, kā cilvēki izsaka savu viedokli un piedalās lēmumu pieņemšanā.

Vēlēšanas var notikt ne tikai valsts līmenī, bet arī citos, piemēram, skolā, balsojot par pasākumiem, idejām vai piedaloties skolēnu pašpārvaldes lēmumu pieņemšanā.

→ BRĪVPRĀTĪGAIS DARBS

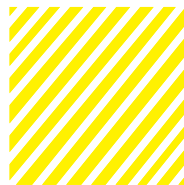
darbs, ko cilvēks dara labprātīgi un bez samaksas, lai palīdzētu citiem cilvēkiem un grupām vai sabiedrībai kopumā.

Vai Tu kādreiz esi palīdzējis kādam bez atļūdzības?

Vai Tu esi bijis pasākumā, kā norisi palīdz veidot brīvprātīgais darbs, piemēram, Dziesmu svētki, lielas sporta spēles un citi?

↓ BALSS

iespēja paust savu viedokli un ietekmēt lēmumus.

BRĪVĪBA ←

iespēja domāt, runāt, rakstīt un rīkoties bez nepamatotiem ierobežojumiem jeb brīvi.

Mana brīvība beidzas tur, kur sākas Tavējā. Demokrātijā brīvība vienmēr iet roku rokā ar cieņu pret citiem.

Tas nozīmē, ka mēs drīkstam būt brīvi, taču nedrīkstam ar savu rīcību kaitēt citiem.

Ko Tev nozīmē brīvība?

C

↓ CILVĒKTIESĪBAS

pamattiesības, kas pienākas katram cilvēkam neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai tautības.

Cilvēktiesības ir demokrātijas pamats.

Kā cilvēktiesības izpaužas skolā?

CIENĀ ←

tāda attieksme, kurā mēs atzīstam citu cilvēku vērtības, viedokļus un tiesības.

Kā var cienpilni attiekties pret cilvēku, kura viedoklis atšķiras no Tava?

↓ DEMOKRĀTIJA

sabiedrības pārvaldes forma, kurā cilvēki var piedalīties lēmumu pieņemšanā, piemēram, vēlēšanās vai sabiedriskās diskusijās.

D

Kā skolēni var piedalīties lēmumos Tavā skolā? Kā gribētu piedalīties Tu?

→ DEMOKRĀTISKĀS VĒRTĪBAS

idejas, kas palīdz demokrātijai darboties, piemēram, cieņa, vienlīdzība, vārda brīvība jeb brīvība izteikties.

Kā skolā var parādīt cieņu pret citu viedokļiem?

DRAUDZĪBA

savstarpēja uzticēšanās, atbalsts un sadarbība starp cilvēkiem, institūcijām un valstīm.

Demokrātiskā sabiedrībā draudzība un savstarpēja uzticēšanās palīdz veidot stipras kopienas un sargāt savstarpējo mieru.

→ DIALOGS

saruna starp cilvēkiem, kurā visi var izteikt savu viedokli un uzklaustīt citus.

Demokrātiskā sabiedrībā dialogs palīdz cilvēkiem saprast atšķirīgus viedokļus, risināt problēmas un pieņemt kopīgus lēmumus.

SVARĪGI ATCERĒTIES!

Dialogs nav tikai runāšana, bet arī klausīšanās un cieņa pret citiem.

Strīdā mērķis ir uzvarēt, bet dialogā – saprast citus un nonākt pie kopīga secinājuma.

Mēs varam vienoties arī par to, ka kādā jautājumā nevaram vienoties.

E

↓ EMPĀTIJA

spēja saprast un sajust, kā jūtas citi cilvēki.

Kultūras norises, piemēram, teātris, literatūra vai kino, bieži palīdz attīstīt empātiju.

Vai kāda izrāde, stāsts vai filma Tev ir palīdzējusi labāk saprast citus cilvēkus?

↓ FAKTS

patiesa un pārbaudāma informācija.

Fakti palīdz labāk saprast situācijas un veidot pamatotus viedokļus. Bez faktiem sarunas var balstīties uz pieņēmumiem, emocijām vai baumām.

Kā Tu vari pārbaudīt, vai informācija ir fakts?
Kā Tu domā, kādēļ Tev ir vajadzīgi fakti?

→ FASILITĀCIJA

veids, kā organizēt un vadīt diskusiju vai grupas darbu, lai visi varētu izteikties un kopā nonākt pie idejām, lēmumiem vai risinājumiem.

Fasilitators jeb procesa virzītājs palīdz sarunai notikt strukturēti, cieņpilni un veicinot līdzdalību, neuzspiežot savu viedokli.

Kas palīdz diskusijās klasē panākt, lai visi varētu izteikties?

FONDI

finansiālie resursi, kas tiek piešķirti projektiem vai iniciatīvām, lai atbalstītu sabiedrībai svarīgas idejas.

Piemēram, Eiropas Savienības fondi finansiāli atbalsta projektus izglītībā, kultūrā un sabiedrības attīstībā.

Kādi projekti Tavā pilsētā vai skolā ir īstenoti ar fondu palīdzību? Kādus projektus vēl varētu īstenot?

G

GODĪGUMS

rīkošanās patiesi, nemelojot un nekrāpjoties, arī tad, kad neviens neskatās.

Kāpēc godīgums ir svarīgs arī tad, ja neviens to nepamana?

→ GRIBA (gribasspēks)

spēja nepadoties un rīkoties.

Kad Tev pēdējo reizi vajadzēja nepadoties un turpināt iesāktu?

HORIZONTĀLĀ SADARBĪBA

sadarbība starp dažādām organizācijām vai cilvēkiem vienā līmenī (piemēram, skola un NVO).

Kā skola var sadarboties ar vietējo kopienu?

H

IEKĻAUSĀNA ←

situācija, kad visi cilvēki jūtas pieņemti un var piedalīties neatkarīgi no savām iespējām vai izcelsmes.

Ko var darīt, lai skolā neviens nejostos atstumts?

→ INICIATĪVA

ideja vai rīcība, ko aizsāk cilvēks vai domubiedru grupa un iedvesmo piedalīties arī citus.

Kādu iniciatīvu Tu varētu aizsākt savā skolā?

↓ INFORMĀCIJPRATĪBA

spēja atrast, izvēlēties un izmantot informāciju, lai pieņemtu pamatotus lēmumus.

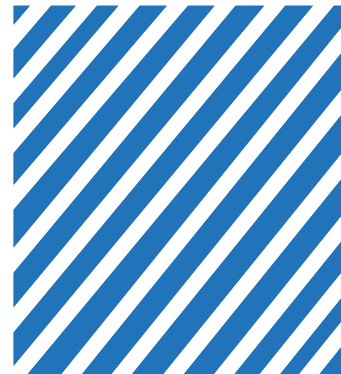
Tā palīdz saprast, kura informācija ir svarīga un kā to izmantot savā ikdienā.

Kā Tu izvēlies, kurai informācijai uzticēties?

Pievērs uzmanību! **Informācijpratība** palīdz atrast un izvērtēt informāciju, savukārt **medijpratība** palīdz saprast, kā šī informācija tiek veidota un pasniegta.

informācijpratība = kā Tu strādā ar informāciju
medijpratība = kā Tu saproti medijus un to ietekmi

→ JAUNIEŠU LĪDZDALĪBA jeb jaunatnes līdzdalība

jauniešu iesaistīšanās sabiedriskajā dzīvē un lēmumu pieņemšanā, arī sev nozīmīgu jautājumu risināšanā.

Jauniešu līdzdalība ir viens no līdzdalības veidiem. Jaunieši ir svarīga sabiedrības daļa, tāpēc viņu līdzdalībai ir liela nozīme.

Kā skolēnu pašpārvalde var palīdzēt uzlabot skolas dzīvi?
Kā tā palīdz organizēt skolas dzīvi jau tagad?

K

KOMPETENCE

zināšanu, prasmju un attieksmes kopums, kas palīdz cilvēkam rīkoties dažādās situācijās.

Piemēram, Tu ej prezentēt savu mājasdarbu klases priekšā. Ja Tu zini tēmu, proti to izskaidrot un uzdrošinies runāt, tad **tā ir kompetence**. Jo biežāk Tu to dari, jo drošāk jūties un jo labāk Tev tas sanāk, tādējādi **Tu attīsti savu kompetenci**.

Pieredze palīdz attīstīt kompetenci.

Kompetence sastāv no:

Zināšanām – ko Tu zini.

Prasmēm – ko Tu proti darīt.

Attieksmes – kā Tu domā un rīkojies.

Ko Tu dari atkārtoti, lai tas Tev sanāktu arvien labāk?

→ KOHĒZIJA

process, kas palīdz veidoties saliedētai sabiedrībai, kurā cilvēki uzticas viens otram un jūtas piederīgi.

Kas palīdz cilvēkiem justies piederīgiem savai kopienai?

KOPIENA

cilvēku grupa, kuru vieno vieta, intereses vai kopīgi mērķi.

Kas veido un vieno Tavu kopienu?

KOPDARBS

darbs kopā ar citiem, lai sasniegtu kopīgu mērķi.

Kopdarbs palīdz apvienot dažādas idejas, prasmes un pieredzes. Piemēram, pasākuma organizēšanā var piedalīties skolēni, skolotāji un skolas administrācija.

Vai pēdējā laikā esi piedalījies kādā kopdarbā?

KULTŪRAS NORISE

kultūras pasākums vai aktivitāte, piemēram, izrāde, koncerts, izstāde vai darbnīca.

Kultūras norises palīdz cilvēkiem satikties, diskutēt un domāt par sabiedrību.

Vai kāds kultūras pasākums Tev ir licis aizdomāties par sabiedrību?

KULTŪRAS PIEREDZE

tas, ko cilvēks piedzīvo, jūt un saprot, piedaloties kultūras norisēs.

Kultūras pieredze un tās pieredzēšana var palīdzēt labāk saprast sevi, citus cilvēkus un sabiedrību.

Vai kāda kultūras norise un tajā gūtā kultūras pieredze Tev ir likusi paskatīties uz lietām citādi?

KULTŪRAS PIEKĻŪSTAMĪBA

atbild par to, vai katrs cilvēks reāli var piedalīties kultūras norisēs un tās saprast.

Tas var būt saistīts ar fizisku piekļuvi, valodu, informācijas pieejamību vai citiem apstākļiem.

Kas var traucēt cilvēkiem piedalīties kultūras norisēs?

LĪDZDALĪBA

iespēja piedalīties sabiedrības dzīvē un ietekmēt lēmumus.

Līdzdalība ir visvērtīgākā tad, ja tā ir pārdomāta – cilvēki analizē informāciju, balsta savu viedokli faktos un piedāvā risinājumus.

Kā Tu vari piedalīties savas skolas dzīvē?

LĪDZATBILDĪBA - SAJŪTA ←

ka arī Tu esi atbildīgs par to, kas notiek Tavā sabiedrībā. Apziņa, ka arī Tu esi atbildīgs par sabiedrību un tās attīstību.

Par ko skolā Tu jūties līdzatbildīgs?

LĒMUMU PIENĒMŠANA

process, kurā cilvēki izvērtē informāciju, apspriež iespējas un nonāk pie izvēles.

Demokrātiskā sabiedrībā lēmumu pieņemšana bieži notiek kopīgi, uzklusot dažādus viedokļus un meklējot labāko risinājumu.

Kā Tavā skolā tiek pieņemti lēmumi?

Vienkārši sākot, lēmums ir izvēle, bet lēmumu pieņemšana ir ceļš līdz tai.

MANTOJUMS (kultūras)

tradīcijas, vērtības un lietas, ko esam saņēmuši no iepriekšējām paaudzēm.

MEDIJPRATĪBA →

spēja lietot medijus, atrast un saprast informāciju, kā arī kritiski izvērtēt to, ko redzi, dzirdi un lasi.

Piemēram, Tu redzi ziņu sociālajos tīklos. Tu pārbaudi, no kurienes tā nāk un vai tai var uzticēties.

Kā Tu pārbaudi, vai informācija internetā ir uzticama?

MEDIĀCIJA

process, kurā neitrāla persona palīdz cilvēkiem risināt konfliktu, uzklusot vienam otru un atrast kopīgu risinājumu.

Mediācija palīdz atrisināt domstarpības mierīgā veidā un veicina savstarpēju sapratni.

*Ja skolā rodas konflikts starp skolēniem, **mediators** palīdz abām pusēm izrunāt situāciju un vienoties.*

MIJIEDARBĪBA →

tas, kā cilvēki ietekmē cits citu, sazinoties un rīkojoties kopā.

Mijiedarbība notiek dažādos veidos, piemēram, sarunās (dialogos), kopīgā darbā (sadarbībā) vai risinot domstarpības (mediācijā).

N

NVO (nevalstiskā organizācija)

organizācija, ko veido cilvēki sabiedriskam mērķim, nevis peļņai.

Vai Tavā pilsētā darbojas kāda NVO?
Ja neesi drošs, pamēģini noskaidrot!

NOSTĀJA ←

skaidrs viedoklis vai attieksme, ko cilvēks izvēlas un aizstāv. Tas, kam Tu tīci un ko Tu izvēlies atbalstīt.

Nostāja bieži balstās vērtībās un palīdz pieņemt lēmumus un rīkoties.

→ OECD LEARNING COMPASS 2030

starptautiska pieeja izglītībai, kas uzsvēr prasmes domāt, sadarboties un piedalīties sabiedrībā.

Latviski šis dokuments tiek saukts par Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizāciju jeb ESAO "Mācību kompass 2030".

OPOZĪCIJA

cilvēki vai to grupa, kas nepiekrīt kādam viedoklim vai lēmumam un piedāvā citu skatījumu.

Opozīcija ir svarīga demokrātiskā sabiedrībā, jo tā palīdz izvērtēt idejas un meklēt labākus risinājumus. Tā ietver arī spēju nepiekrīt un piedāvāt alternatīvas.

Kāpēc ir svarīgi, ka cilvēki var arī nepiekrīt un izteikt savu viedokli?

P

PIEDERĪBA

sajūta, ka Tu esi daļa no kādas cilvēku grupas, vietas vai sabiedrības.

Piederības sajūta veicina vēlmi iesaistīties un rūpēties par apkārt notiekošo.

Cilvēki biežāk iesaistās tur, kur jūtas piederīgi.

Kur Tu jūties piederīgs?

PILSONIS

cilvēks, kurš ir piederīgs kādai valstij un ir tās sabiedrības loceklis.

Pilsonim ir tiesības un arī pienākumi. Pilsonis var piedalīties sabiedrības dzīvē, izsakt viedokli, iesaistoties iniciatīvās un palīdzot veidot labāku kopienu.

Pilsoniskums Tevī attīstās visas dzīves laikā, piedaloties sabiedriskajā dzīvē, mācoties un uzņemoties atbildību.

RESURSU BANKA ←

vieta (piemēram, digitāla platforma), kur pieejami materiāli un idejas skolām.

Demokrātijā robežas palīdz aizsargāt cilvēku tiesības un uzturēt taisnīgumu.

Kāpēc mums ir nepieciešami noteikumi un robežas?

↓ ROBEŽAS (demokrātiskā izpratnē)

noteikumi vai vienošanās, kas nosaka, kur beidzas viena cilvēka vai organizācijas/institūcijas brīvība un sākas citas.

S

SABIEDRĪBA

cilvēku kopums, kas dzīvo kopā un veido savstarpējas attiecības, noteikumus un kopīgu dzīvi. Sabiedrību veido dažādi cilvēki ar atšķirīgiem viedokļiem, pieredzi un vērtībām. Demokrātiskā sabiedrībā cilvēkiem ir iespēja piedalīties, izteikt savu viedokli un ietekmēt to, kas notiek apkārtnē.

Vai zināji, ka arī Tava skola ir maza sabiedrība - tajā ir noteikumi, attiecības un iespējas iesaistīties un tā ir daļa no lielās sabiedrības.

SABIEDRISKĀ DZĪVE

aktivitātes un notikumi, kuros cilvēki piedalās kopā ar citiem. Šādas aktivitātes var būt gan kultūras pasākumi, gan diskusijas, gan sabiedriskas iniciatīvas un citas kopīgas aktivitātes.

Kādi pasākumi notiek Tavā kopienā?

SOLIDARITĀTE

savstarpējs atbalsts un palīdzība starp cilvēkiem, īpaši grūtās situācijās.

Solidaritāte palīdz sabiedrībai kļūt saliedētākai.

SALIEDĒTA SABIEDRĪBA

sabiedrība, kurā cilvēki jūtas piederīgi un uzticas cits citam, kā arī sadarbojas kopīgu mērķu labā, pat ja viņiem ir dažādi uzskati, pieredze vai dzīvesveids.

Saliedētā sabiedrībā cilvēki:

- jūtas droši un pieņemti;
- ciena un ņem vērā citu viedokļus un identitāti;
- ir gatavi palīdzēt cits citam;
- spēj risināt konfliktus sarunājoties un meklējot kopīgus risinājumus.

STARPDISCIPLINĀRA PIEEJA

dažādu jomu zināšanu un ideju apvienošana, lai labāk izprastu kādu tēmu vai risinātu problēmu. Šāda pieeja palīdz redzēt lietas plašāk un apvienot, piemēram, kultūru, vēsturi, mākslu un sabiedrības procesus.

↓ PILSONISKĀ SABIEDRĪBA

cilvēku un organizāciju tīkls, kas darbojas sabiedrības labā un interesēs.

Pilsoniskā līdzdalība ir arī vērtības balstīta, mērķtiecīga un aktīva dzīves pozīcija. UNESCO organizācija raksta, ka tas ir tāds iekšējais attīstības process, kas ietver zināšanas, prasmes, attieksmes, vērtības un rīcību.

↓ PILSONISKĀ LĪDZDALĪBA

cilvēku iesaiste sabiedrības problēmu risināšanā un lēmumu pieņemšanā.

Kā jaunieši var ietekmēt sabiedrībā notiekošo?

← PIENĀKUMI

uzdevumi un arī atbildība, kas cilvēkam jāuzņemas sabiedrībā.

Svarīgi atcerēties! Demokrātijā cilvēkiem ir gan **tiesības**, gan **pienākumi**, piemēram, ievērot likumus un cienīt citus.

→ PRIVĀTUMS

Tavas tiesības uz savu personīgo telpu, informāciju un dzīvi.

Svarīgi atcerēties! Demokrātijā cilvēkiem ir gan **tiesības**, gan **pienākumi**, piemēram, ievērot likumus un cienīt citus.

Kā Tu vari pasargāt savu privātumu internetā?

↓ PATRIOTISMS

mīlestība un rūpes par savu valsti.

→ *Patriotisms var izpausties dažādi, piemēram, kā rūpes par sabiedrību, piedaloties kopienas aktivitātēs vai saglabājot kultūras tradīcijas.*

Kā Tu parādi savu patriotismu ikdienā? Vai jūti sevī patriotu?

R

RĪCĪBA

tas, ko cilvēks dara, kad idejas, domas vai viedokļi pārtop darbos.

→ *Rīcība parāda, ka cilvēks īsteno savus uzskatus un iesaistās sabiedrības dzīvē.*

Arī nerīkoties ir rīcība – tas nozīmē pieņemt esošo situāciju!

Kas Tevi attur vai iedrošina rīkoties?

Ja Tev šķiet, ka kaut kas nav pareizi, tad aktīva rīcība var būt runāt par to vai mēģināt situāciju mainīt.

↓ REFLEKSIJA

domāšana par savu vai citu pieredzi, lai labāk saprastu, ko no tās var mācīties.

→ *Kultūras pieredze bieži palīdz reflektēt par sabiedrību.*

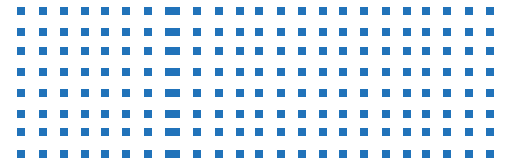

Ko Tu esi iemācījies no kāda kultūras pasākuma?

T

TOLERANCE

cieņa pret dažādiem, bieži vien atšķirīgiem, viedokļiem, kultūrām un dzīvesveidiem.

→ TIESĪBAS

iespējas, kas Tev un citiem cilvēkiem pienākas sabiedrībā.

Piemēram, tiesības uz izglītību, vārda brīvību un drošību.

Kuras tiesības Tev šķiet svarīgas?

→ TAISNĪGUMS

princips, ka pret cilvēkiem izturas vienlīdzīgi un godīgi.

Taisnīgums nozīmē pieņemt lēmumus tā, lai tie būtu līdzsvaroti un ņemtu vērā dažādas situācijas.

Demokrātijā taisnīgums nozīmē arī vienādas iespējas visiem.

Kā Tu saproti, kas ir taisnīgi?

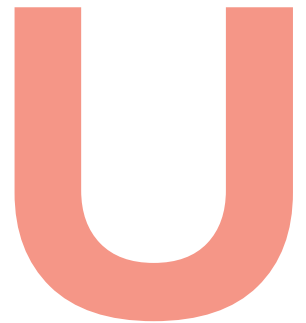
Godīgums = personīga rīcība (patiesība, nekrāpšana);

Taisnīgums = princips (kā lietas notiek sabiedrībā)

U

pārliecība, ka cilvēki vai institūcijas rīkojas godīgi un sabiedrības interesēs.

→ UZDRĪKSTĒŠANĀS

drosme izteikt savu viedokli, iesaistīties un rīkoties.

Uzdrīkstēšanās palīdz spert pirmo soli un nebaidīties no kļūdām vai citu viedokļiem.

Uzdrīkstēšanās var būt rokas pacelšana klasē, savu ideju izteikšana vai iesaistīšanās skolas aktivitātēs.

Kad Tev pēdējo reizi vajadzēja uzdrīkstēties?

V

VĒRTĪBAS

idejas par to, kas sabiedrībā ir svarīgs un pareizs.

Piemēram, taisnīgums, cieņa un solidaritāte.

→ VIENLĪDZĪBA

visiem cilvēkiem ir vienādas iespējas.

Vienlīdzība nenozīmē, ka visi ir vienādi. Tā nozīmē to, ka visi ir vienlīdz svarīgi un pelnījuši, ka pret viņiem izturas taisnīgi.

Kas var notikt, ja cilvēkiem nav vienādu tiesību? Kāpēc tas ir svarīgi?

Piemēram, skolā visiem skolēniem ir vienādas tiesības mācīties un izteikt savu viedokli.

→ VIEDOKLIS

cilvēka domas par kādu
jautājumu.

Demokrātiskā sabiedrībā cilvēki drīkst izteikt dažādus viedokļus. Viedoklis kļūst spēcīgāks, ja tas ir **argumentēts viedoklis** (Tu paskaidro kāpēc tā domā un pamato to ar iemesliem, faktiem vai piemēriem un salīdzinājumiem).

← VALSTS

politiskā kopiena ar noteiktu
teritoriju, likumiem un
pārvaldes institūcijām.

Valstij ir jāorganizē
sabiedrības dzīve un jā rūpējas
par sabiedrības attīstību.

→ ZINĀŠANAS PAR SABIEDRĪBU

izpratne par to, kā darbojas
valsts, kopiena un demokrātija.

ZINĀTKĀRE

vēlme uzzināt vairāk, uzdot
jautājumus un meklēt atbildes.

Zinātkāre palīdz cilvēkiem labāk saprast
pasauli un pieņemt gudrus lēmumus.

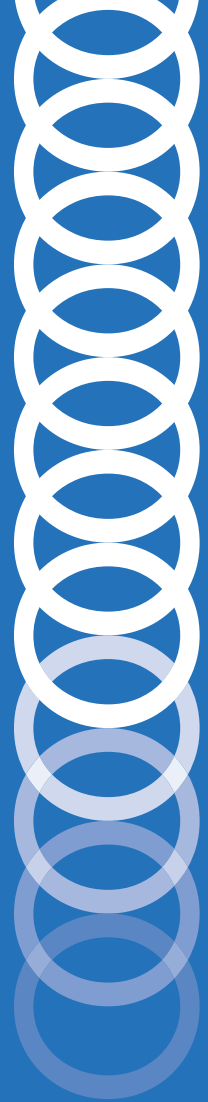
Pilsoniskums nav eksāmens, kas jānokārto.
Tas ir veids, kā dzīvot kopā – ar cieņu,
atbildību un gatavību iesaistīties.

Vārdi šajā "ĀBēCē" ir tikai sākums. Pats
svarīgākais notiek tad, kad Tu sāc tos lietot –
sarunās, lēmumos un rīcībā.

Būt par pilsoni - tas ir ceļojums, nevis galamērķis.

/Autors nezināms/

Arī šī Pilsoniskās līdzdalības "ĀBēCē"
turpina pilnveidoties, piedāvājot veidus,
kā ar to strādāt un kā to izmantot
mācību procesā un ikdienas praksē.

PILSONISKĀS LĪDZDALĪBAS

ĀBĒCĒ

noderīgu vārdu krājums
jauniešiem un pedagogiem

